

Konec preteklega mesca se je na gornjem Štajarskem v Ljubnem (Leoben) in v soseski Donavici goveja kuga prikazala; dvoje goved je poginilo, 5 sumljivih pa so pobili; upajo, da so s tem zatrli bolezen, katero je iz Ogerskega zanesel nek živinsk barantač.

Poslednji dopis c. kr. general-komande zagrebške od 25. avgusta o goveji kugi v vojaški granici je še zmiraj za nas strahapoln. V ogulinski, brodski in 2. banski polkovini je sicer enmalo odjenjala, toliko bolj pa razsaja v gradiskanski polkovini, kjer vsaki teden zbolí po 500 goved, pa tudi v sluinski (kranjski deželi sosedni) polkovini je še 12 vasí, ki imajo kugo; tudi v 1. banski in otočanski polkovini je. Tudi ovčje kuge je še dosti.

Dosihmal je tû goved poginilo za kugo 6236, ovác pa 954.

Po naznanilu kr. zagrebškega namestništva od 27. avgusta imajo v zagrebški županii govejo kugo še v 20 vaseh, pa tudi v požeganski in reški županii se je poslednji čas zopet prikazala. V vsem skupaj je dosihmal zagrebška županija po kugi zgubila 1354 goved.

V turški Bosni pa vlada še zmiraj strašna nečimernost, da mečejo mrho v Savo in Uno v kljub vsem prepovedim vizirskim.

Vojaški živinozdravnik gradiskanski trdi, da tudi vrane kužnino trosijo okoli; ko se posedajo po mrhi — pravi — pa letijo potem na travnike drugam, popuščajo kužnino, po kateri zbolijo goveda, ki se pasejo na travnikih.

Šolske stvari.

Ozir po glavnih ljudskih učilnicah na Kranjskem.

Glavna šola v	Štela je				
	učnih ur na teden	učencev	učenk	učiteljev	učiteljic
1. V Ljubljani					
a) c. kr. normalka . . .	246	931	—	15	—
b) mestna pri sv. Jakobu		400	—	5	—
c) dekliška nunska . . .	381	—	1000	2	29
2. Loki					
a) deška	94	335	—	5	—
b) dekliška nunska . . .	234	—	374	2	18
3. Kranji		634		5	—
4. Tržiču	99	521		6	—
5. Kamniku	92	278	—	6	—
1. Novomestu	} O teh dveh šol dozdej nismo mogli nič zvediti.				
2. Črnomlji					
3. Kočevskem mestu	96	490		6	—
1. Postojni	90	432		5	—
2. Ipavi	97½	387		6	—
3. Idrii	198	799		8	3

Pripravniske šoli ste bile dve: v Ljubljani, ki je imela 21, in v Idrii, ki je štela 17 učiteljskih

pripravnikov. Po tem takem menda vendar ne bo manjkalo učiteljev našim ljudskim učilnicam.

Letne sporočila ali tako imenovane „perijohe“ naših glavníc, kolikor nam jih je prišlo v roke, sploh kažejo precej velik napredek in se dajo po pisavi razdeliti na pet vrst, one so namreč ali:

1. vse čiste slovenske, take so: loška deška, in unanje dekliške, postojnske in ipavske; ali 2. slovenske in nemške skupaj; take so ljubljanske pri sv. Jakobu; ali 3. nemške, toda so slovenski primki slovenski pisani, take so: ljubljanske dekliške, kranjske, tržiške, kamniške in kočevske; ali vse čisto nemške, popolnoma v gotici tiskane, take so edino ljubljanske normalke; ali 5. vse čisto nemške, toda tako, da se je Bohoričev „zh“ gotici privzel na pomoč, take so edino idrijske.

Da so nam naznanila prve vrste najbolj všeč, ker so pri slovenskem narodu edino naravne in umljive, skoraj ni treba opomniti; — tudi druga vrsta, zlasti ozir št. jakobske šole so nam po volji, in s tem kažemo, da smo po vsem pravični tudi malemu številu nemških učencev, ki jih nahajamo v njih; — kar se tiče tretje vrste, smo za letos tudi še zadovoljni, ker v njih vidimo precejšen korak naprej v primeri s prejšnjimi leti; — o četrta vrsti bi mógli marsikaj spregovoriti, pa le toliko opomnimo, da se je letos v tukajšni pisavi imen to spremenilo, da je vse v gotici pisano, češ, da bi učenci svojih imen vendar ne znali brati, ker jih učeniki bohoričice ne učé ne brati ne pisati v nobenem razredu; vendar pa mislimo, da to ni skor moglo velévati spremena, sicer bi se ne bilo zašlo z gotico še v večo zadrego, v kateri celó mogoče ni ločiti slovenskih glasov ž in š. Ker vsaka obleka ni pristojna vsacemu človeku, je pač že čas, da bi se dalo slovó pisavi, ktera nam je večidel napravila zmešnjav v slovenskih imenih. — Ozir idrijskih perijoh pa povemo, da se pravopis slovenskih imen ni premaknil ne za cemper, ako ni to tiskaren pogrešek, da gosp. vodjevo ime je v vabilu k spraševanju se iz Lesjaka spremenilo v Lezjak. Sicer bi željni bili zvediti, v katerem razredu idrijske glavne šole se Bohoričev pravopis uči in po katerem pravilu se je dalo slovó njegovemu „sh“ in „fh“, med tem, ko se rabi „zh“. Dalje bi radi vedili, kako se učencem dopoveduje, da imajo izgovarjati „fsh“ v imenih „Erfshen“, „Bofshizh“, in kako v imenih „Pavshizh“, „Urshizh“ in enacih. Po čem se neki dela razloček? Ali se morebiti „fsh“ le v en glas trobi, da bi se slovenska abeceda skrčila za glas „ž“? Al dokler bo kaj slovenskega naroda, bo ostal mu tudi glas njegov; tedaj bo že še moral ostati mehki „ž“, za kterege gotica nima pismenke.

Ozir izpraševanj se nam je pripovedovalo, da v št. jakobski in nunski unanji dekliški šoli slovenski jezik jako gladko teče učiteljem, učiteljcam in tudi se vé da učencem in učenkam; al ne tako na naši normalki; šolski gosp. nadzornik in gosp. vodja sta imela sém ter tje kaj popravljati.

Kar se tiče števila naših glavnih šol, so Gorenci in Notranjci lahko zadovoljni; a ne tako naši Dolenci, ki imajo največi del kranjske dežele v lasti, pa vendar le samo tri glavne šole. Po naših mislih bi se jim imele saj še tri ustanoviti, in sicer skoraj najpripravnije v Ribnici, v Krškem in v Št. Vidu pri Zatičini. Dolenci ganite se, prosite, trkajte!

Ozir perijoh še eno besedo spregovorimo o ipavski šoli, ktera kaže največi napredek zlasti v tem, da je navadno vabilo k spraševanju in perijohe strinila v „letno sporočilo“, po zgledu gimnazijalnih in realnih sporočil, v katerem vse ob enem zvemo in vrh tega še beremo zvrsten spis z naslovom: „besedica starišem ipavskim po dokončanem šolskem letu 1863“. Tako letno sporo-

čilo se nam veliko pripravniše zdi, kakor „vabila in perijohe“ posebej. Da bi posnemovavec našel lepi ta zgled!

Kratkočasno berilo.

Spomini na deda.

Pravljice in povesti iz slovenskega naroda.

Spisal J. Zavojšek.

Pozimski večer na slovenski preji.

Bilo je pozimi. Na oknih so se delale rože in po dva komolca dolge ledene sveče so visele od slamnate strehe. Kdor je v hišo prišel, vsaki je k peči hrbet obračal, ali z rokami silil va-njo. Pri večerji so ded prvi žlico na mizo položili. „Jožek! greš greva k sosedovim na prejo“. In prec sem popustil kašo, skledo in žlico.

Ko sva koračila po ozkem gazu, ki je držal od naše do sosedove hiše, bilo je tema kakor v rogu, in mrzlo, da se je ivje delalo po moji kučmi, ali da po dedovi primeri govorim: bilo je mrzlo kakor v pasjem hlevu.

Pri sosedovih je bila polna hiša ljudi. Pri mizi so sedeli možje in tabakov dim se jim je vil okoli glav. Po klopeh in stolah blizo lešerbe so sedele predice, mlade deklice, ki so samó predpusta čakale, in stare nabrane mamice, ki so z eno ного že v grocu stale. Doli bliže vrat so stali in sedeli mladenči in bolj tiho in skrivno svoje pogovore imeli. Domač pastir je bil zlezal za peč. Ko so pa moj ded prišli, urno se je izkobacal doli, kajti vedilo se je, da sedevajo najraje ondukaj. Zakaj bi se jim pa tudi ne bi bil umaknil, saj so bili najstareji v vsi soseski.

Moji tadašnji vrstniki, poredni dečki pastirji, so se kabljali in rogljali okoli peči. Tudi mene je vleklo tje po prigovoru: krevlja se burkelj zadeva. Zopet sem pa mislil: Stoj! ded bodo morda kako prigodbo povedali; moram kam iti, kamor se bo dobro slišalo. In lejte čuda, ni mi zastonj ciganka prerokovala, še ko sem Čuho pasel, da sem jako umetalne butice in da bom vsako dobro pogodil; kajti že zdaj se mi je bilo uresničilo. Na peči so se namreč sušile trske, na trskah pa prosó za v stope. Jaz pa na prosó! Gori se po gorki peči na mehko razpoločim po dolzem. Tako sem bil dedu najbliže in sem tudi vidil vsacemu človeku v hiši naravnost pred nos, in kadar je govoril ali kadar se mu je zdehalo, tudi v usta.

Še preden sva bila z dedom prišla, bila je govorica o čarobnicah (coprnicah) in strahovih. Vsi so trdno verovali va-nje, kakor v presveto Trojico, samo Matevž Koželjnik je svojo trdil, da jih ni.

Prašali so tedaj eni mojega deda, ki so bili med tem lulo nažgali: „Kaj pa vi menite, oče, ali so ali niso?“

Kdo? Coprnicе?

I to se vé, da so. — Ranjki gospod fajmošter — Bog jim daj milost Božjo — so enkrat, spominjam se še, kakor da bi danes bilo, s pestjo ob leco udarili in rekli: „Zelške babe ste vse coprnicе.“ Tako so djali gospod v pridigi. Zakaj bi bili pa veleli: coprnicе, ako bi coprnic še na svetu ne bilo.

Na to se oglasi Koželjnikov Matevž: Jaz pa tako pravim, da jih ni, in jih ni, recite drugi kar hočete. Nekteri misli, da jih vidi, pa si jih sam dela. Hudir! jaz že gotovih šestdeset let redke močnike srebljem po svetu, pa coprnic se nisem še nikdar bal, in tudi nikoli mi niso ničesar prizadele, in vidil jih nikoli nisem. Kako bom kleka vidil, ko jih ni! Pri moji kuhovnici, da ne!

Enkrat — pravi dalje Koželjnik — sem šel od

Zmezneta, jaz, le-tá Škopnikov France, pa le-uni Andrejček, ki je imel tisto Lizo Zalipovčevo — saj ste ga poznali; — vsi trije smo bili malo vinski. Ko smo čez travnik šli, bilo je tako oblačno, da se ni prav nič vidilo, kakor nocoj. Ko pridemo čez brv, primeta me una dva vsak za eno ramo, treseta se od straha in mi pravita: „Matevž, pojmo nazaj“. „I zakaj bomo nazaj hodili, pravim jaz; kaj pa vama je, ali sta že iz uma ali še le bosta“.

„Al ne vidiš coprnic?“

„Kje so, šleva neumna?“

„Tam-le pod lipo; prec tukajle, vidiš?“

Jaz gledam in gledam tako debelo, da sem mislil, oči mi bodo stopile izpod čela, pa za vruga coprnic nisem vidil in nobene stvarce družega, kot meglo; pod lipo se mi je zdela megla ravno taka, ko tik mene.

„Al ne vidiš tréh lučic zelenih“.

„Jaz ne vidim nič. Če gresta vidva nazaj, le pojta, da bi vaji coprnicе ujele“.

Nazaj nista htela iti, z menoj sta šla. Vsako uro sem bil zunaj, ponoči ali podnevi, hvala Bogu! nikoli me ni bilo strah družega, kakor hudobnega človeka. Pa ko bi me le kedaj strah bilo, tačas bi me bilo. Potlej sem večkrat premišljeval: zakaj sta se una dva tako tresla, kakor šiba na vodi in jaz ne, — zakaj sta una dva vidila in jaz ne. Djali sem: Le tisti vidi coprnicе in strahove, ki si jih sam dela“.

„Ti že ti — oglasijo se ded z zapečka — ti že nisi nikoli ničesar vidil, in ne boš vidil; pa zakaj? Zato ker ti je imé Matevž. Pravijo pa, da tak, ki ima ime evangeljstovo, nikoli strahov ne vidi“.

Tako je bil Matevžu jezik zavozlan.

„Le čakaj, bom pa jaz eno povedal — rekli so ded, in vse se je poslušati pripravljalo, bolj ko takrat, ko brič pred cerkvijo kaj oklicuje. Ko sem bil še fantina, kacih dve in dvajset let star, vesel in korajžen, hodil sem mlatit. Pri Strenu ranjcem smo mlatili, jaz, tisti Trnek in pa domača dva. Večerjali smo — prav dobro vem, poparjene mlince smo imeli v skledi — kar pride Strenovka iz veže in pravi: „Mlatiči, pojdite gledat, pojdite, kaj je v našem ovsu“. Mi vsi po koncu, kakor da bi bil ogenj v strehi; jaz sem prvi letel ven, vsi drugi za menoj. Ko pridemo na vežni prag, zagledam precej v sredi ovsa, ki je bil ravno pred vrtom po tisti dolgi njivi vsejan, nekaj belega, ravno tako, kakor da bi bela žena stala. Mesec je svetil, dobro smo razložili, da oves, visok kakor rž, ni bil nikjer nič razhojen. Odkod je vrag prišel v sredo njive? Kdo je? Kličemo: „Kdo si pa? Kaj bi rad?“ Pa še ganilo se ni. Eni so djali, da ima preklo v roci; jaz pa tega nisem vidil, pa tudi ne povem.

„Jaz grem tje gledat“ — pravim Trneku. „Kdo gré z menoj?“

„Jaz že ne“ — pravi Trnek.

„Kakor hočeš, strahopezljivec“. Vzamem svoje cepi, naredim na gloži še en vozec — ravno nov cep sem bil privezal — in grem doli ob ovsu. „Bom vidil, kdo mezgá po njivi; jaz mu bom spat pokazal“. Kakor bi bil imel do tistega vruga priti in po ovsu gaziti, pa sem podoba zgrešil. Gledam in gledam, tje do ongáve hoste — Vlekove sem lahko vsak natič razložil, tiste bele ženske ali kar je bilo, pa nisem vidil.

„Kaj je ni več?“ — upijem unim, ki so stali pred vežó.

„I glej ga no, kaj je ne vidiš, prav pred nosom ti je, le udri Jože!“ — odgovorili so mi.

Pa za sedem naglavnih grehov, pred menoj je bilo tako prazno, ko v ciganovi luli. Zdaj me je le groza spreletela, lasje so mi vstajali, mravljinci so leteli po hrbtu, vroče mi je prihajalo. Jaz sem djali, kaj je to,